

Ірина Марціась

Тернопільський національний економічний університет

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Верховенство права є однією з найважливіших характеристик правової держави. Зазвичай принцип верховенства права скеровує розвиток державної політики, визначає пріоритети, спрямовані на суспільну злагоду, гармонізацію інтересів різних соціальних груп.

Нині в Україні постала проблема правового розвитку на засадах верховенства права, зокрема проблема реалізації, об'єктивізації, а не лише декларування принципу верховенства права [1, с. 5], до того ж в усіх галузях і проявах правового життя, що й обґрунтовує актуальність нашого дослідження.

Згідно із сучасною доктриною верховенства права, члени суспільства повинні мати можливість брати участь у створенні та зміні законів, які регулюють їхню поведінку [2].

В умовах сьогодення Україна обрала курс на євроінтеграцію та першочерговим із напрямів реформ визначила саме децентралізацію публічної влади, адже нинішня адміністративна система державного управління, а також адміністративно-територіальний устрій потребують суттєвих змін задля створення відкритої політичної системи та розвитку громадянського суспільства.

Здебільшого децентралізацію публічної влади розуміють як процес перерозподілу владних повноважень та обсягів компетенції між центральним та місцевими рівнями орга-

нізації публічної влади зі зміщенням акценту виконання на місцях у частині здійснення заздалегідь окреслених і гарантованих державою функцій [3, с. 752].

На офіційному урядовому сайті, присвяченому реформі децентралізації влади, децентралізацію визначено як передання значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування, аби якомога більше повноважень мали ті органи, що перебувають ближче до людей, де такі повноваження можна реалізовувати найбільш успішно [4]. Головною метою децентралізації в Україні є посилення ролі місцевого самоврядування, наділення представницьких органів територіальних громад більшим обсягом повноважень щодо управління місцевими справами, позбавлення місцевих органів державної влади повноважень щодо підготовки та виконання районних та обласних бюджетів тощо.

Децентралізація не означає послаблення центральної влади в таких питаннях, як оборона, зовнішня політика, національна безпека, верховенство права, дотримання громадянських прав. Ця реформа, передусім, покликана наблизити владу до людини на відстань витягнутої руки [5].

Завдяки децентралізації влади органи місцевого самоврядування зможуть розробляти і здійснювати політику, спрямовану на зростання економіки, покращення якості послуг для населення та збереження навколишнього середовища. Більше ресурсів, зокрема фінансових, залишатиметься на рівні міст, сіл, селищ і областей. Отже, зменшиться рівень бюрократії, а рівень місцевої ініціативи, навпаки, зросте. Звісно, децентралізація не означає, що органи місцевого самоврядування перебуватимуть поза межами контролю й зловживатимуть своїми повноваженнями. Навіть у високо децентралізованих країнах верховенство права, боротьба з

корупцією та злочинністю залишаються важливими прерогативами центральної влади.

Слід звернути увагу на основні нововведення децентралізації влади в Україні, зокрема, замість державних адміністрацій мають з'явитися префекти, які будуть наділені лише контрольно-наглядовими повноваженнями та здійснюватимуть нагляд за додержанням Конституції і законів України. Другий пункт повноважень — координація діяльності територіальних органів. Таким чином, префект отримає право зупиняти дію актів місцевого самоврядування в разі їх невідповідності Конституції чи законам України, одночасно звернувшись до суду [6].

Відбудуться зміни в адміністративно-територіальному устрої, оскільки вводиться новий термін «грумада» як адміністративно-територіальна одиниця.

Щодо місцевого самоврядування значних новацій немає. В Україні досі діє модель: рада, виконавчий комітет, виконавчі органи. На рівні району, області надається радам право утворювати свої виконавчі органи [7].

Слід зазначити, що розвиток демократії потребує налагодження ефективної системи контролю за органами державної влади з боку громадянського суспільства [8, с. 25].

Загалом, децентралізація влади є ефективним знаряддям економічного розвитку. Як зауважує Н. Б. Капустіна [3, с. 753], перевагами децентралізації є: 1) зміцнення демократичних процедур; 2) захист прав людини та її свобод; 3) підвищення ефективності органів місцевої влади завдяки переданню повноважень на місця; 4) удосконалення соціально-економічного розвитку.

Надалі децентралізація має стати підґрунтям для впровадження нових стратегій та забезпечити на місцевому рівні

економічну свободу, яка дозволить підвищити соціально-економічний розвиток регіонів, привабити інвесторів, а також посилити відповідальність влади.

Економічний розвиток на місцях, висока якість послуг, доступ до тих, хто приймає рішення, прозорість влади — ось те, що кожен громадянин може очікувати і реально отримати завдяки децентралізації влади. Децентралізація влади і зміцнення місцевого самоврядування — це процес, який триватиме впродовж певного періоду часу задля досягнення результатів повною мірою. Однак науковці виділяють і певні ризики, пов'язані з децентралізацією [9]:

- ризики через потребу перегляду меж адміністративно-територіальних одиниць;
- послаблення державного контролю органів місцевого самоврядування на регіональному та субрегіональному рівнях;
- загроза зриву фінансування повноважень органів місцевого самоврядування;
- ризик зниження якості місцевого управління;
- зростання партикуляристських тенденцій в областях.

В умовах нинішньої політичної нестабільної ситуації в Україні, економічної та соціальної кризи, зовнішньої агресії децентралізація може призвести до поглиблення наявних та виникнення нових негативних тенденцій у розвитку держави й суспільства. Це потрібно передбачити й бути готовими до нових викликів.

Маємо надію, що ґрунтовне вивчення та врахування європейського досвіду децентралізації системи управління та організації влади сприятиме вдосконаленню конституційно-правових засад територіальної організації влади в Україні [10].

Вважаємо, що поглиблення децентралізації та утвердження реальних повноважень органами місцевого самоврядування з дотриманням верховенства права надасть можливість розвитку незалежної демократичної держави Україна.

Список використаних джерел

1. Багрій Т. Я. Принцип верховенства права як засада розвитку публічного права сучасної України (на матеріалах окремих галузей права): [монографія] / Т. Я. Багрій. — Тернопіль: ТНЕУ, 2014. — 211 с.
2. Гриньків О. О. Сьогодення демократизації українського суспільства / О. О. Гриньків, Т. О. Леськів // Наукові читання з сучасних проблем міжнародного права, порівняльного правознавства та права Європейського Союзу (м. Одеса, 7 лютого 2013 року) / Міжнародний гуманітарний університет, Інститут національного та міжнародного права; упоряд.: С. І. Клім, В. Д. Костіна; відп. ред. С. Б. Мельник. — Одеса: Юридична література, 2013. — С. 24–26.
3. Капустіна Н. Б. Децентралізація влади та її повноважень / Н. Б. Капустіна // Вопросы философии. — 2001. — № 3. — С. 752–754.
4. Крупник А. Верховенство права в Україні: результати громадського моніторингу влади: Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / А. Крупник. — Режим доступу: <http://samoorg.com.ua/wp-content/uploads/2012/08/Rule-of-law-in-Ukraine-Krupnyk.pdf>. — Назва з екрана.
5. Ларин Ю. Очікувані ризики у процесі децентралізації влади в Україні: Аналітична записка [Електронний ресурс] / Ю. Ларин; Національний інститут стратегічних

- досліджень. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/search/?q=%CC%E0%EA%E0%F0%E2>. — Назва з екрана.
6. Науменко Р. А. Перспективи використання європейського досвіду при впровадженні сучасної моделі децентралізації влади в Україні / Р. А. Науменко // Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання. — 2015. — № 9.
7. 17 питань про реформу [Електронний ресурс] // Децентралізація влади. — Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/>. — Назва з екрана.
8. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади): проект Закону від 01.07.2015 № 2217а [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812. — Назва з екрана.
9. Суть реформи органів місцевого самоврядування (децентралізації) [Електронний ресурс] / МЦПД. — Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizaciya.pdf. — Назва з екрана.
10. Цурканова І. О. Сутність та особливості централізації та децентралізації органів влади в Україні / І. О. Цурканова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Політологія. — 2012. — Т. 197, вип. 185. — С. 67–70.